

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Läraryr-föräldrarelationen ur ett läraryrsperspektiv

En kvalitativ studie om samhällskunskapslärares uppfattningar om relationen till föräldrar på mellan- och högstadiet i socioekonomiskt utsatta områden

Namn: Ida Rylander

Program: Ämnesläraryrsprogrammet

Antal ord: 9515

Uppsats/Examensarbete: 15p
Kurs: L9SH2A
Nivå: Avancerad nivå
Termin/år: VT/2024
Handledare: Sindre Gade Viksand
Examinator: xxx
Kod: xxx

Nyckelord: lärar-föräldrarelationen, samhällskunskapslärare, socioekonomiskt utsatt område, mellanstadiet, högstadiet

Abstract

Lärare förväntas ha en god samverkan med föräldrar. Forskningen stödjer idén om en god lärar-föräldrarelation, då den gynnar barnens utveckling i skolan. Denna studie lyfter lärarnas perspektiv på relationen utifrån olika principer på hur relationen bör se ut. Med en avgränsning av samhällskunskapslärare som jobbar på både mellan- och högstadiet på skolor i socioekonomiskt utsatta områden, är syftet att kartlägga vad dessa lärare tycker om relationen till föräldrar. Studien utförs genom kvalitativa semistrukturerade intervjuer med fyra lärare. Studiens teoretiska utgångspunkt är Erikssons modell med fyra principer som förklarar olika perspektiv lärare kan ha på lärar-föräldrarelationen.

Det som går att urskilja av resultatet är att det finns en variation i hur lärarna ser på lärar-föräldrarelationen. En del av lärarna ser på relationen till föräldrar utifrån en partnerskapsprincip, medan några av lärarna antar isärhållandets princip. Resultatet tyder inte på att relationen påverkas av att de undervisar i samhällskunskap eller att de jobbar på mellan- och högstadiet. Däremot påverkas relationen positivt av föräldrarnas nivå av engagemang på dessa skolor. Slutsatsen av denna studie är att lärare ser på lärar-föräldrarelationen på olika sätt, vilket gör att studien bidrar till att lyfta lärares röster och anpassa fortsatt relationsforskning och relationsarbete på skolor enligt detta.

FÖRORD

Valet av arbetsområde baserades på min observation i medier och dagliga diskussioner av att föräldrar ibland uttrycker negativa åsikter om skolan och kritiserar hur lärare utför sina uppgifter. Dessutom har jag emellanåt fått intrycket från verksamma lärare att arbetet med föräldrar inte är en del av deras jobb som de ser fram emot. Det är anledningen till att jag ville undersöka just lärar-föräldrarelationen.

Jag vill tacka intervjupersonerna som tagit sig tid till att medverka i studien och min handledare som hjälpt mig under skrivandets gång.

Innehållsförteckning

1. INLEDNING.....	5
1.1 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING	7
1.2 DEFINITION FÖRÄLDRAR	7
2. TIDIGARE FORSKNING	7
2.1 LÄRARES SYN PÅ LÄRAR-FÖRÄLDRARELATIONEN	8
2.2 LÄRARES SYN PÅ LÄRAR-FÖRÄLDRARELATIONEN KOPPLAT TILL FÖRÄLDRARS SOCIOEKONOMISKA BAKGRUND.....	10
2.3 SAMMANFATTNING AV TIDIGARE FORSKNING	11
3. TEORI	12
3.1 ERIKSSONS FYRA PRINCIPER.....	12
3.2 SAMMANFATTNING AV TEORETISKT RAMVERK.....	14
4. METOD	15
4.1 METODVAL.....	15
4.2 URVAL	16
4.3 GENOMFÖRANDE	17
4.4 ANALYSMETOD	17
4.5 ETISKA ÖVERVÄGANDEN	18
4.6 METODDISKUSSION	19
4.7 SAMMANFATTNING AV METOD	21
5. ANALYS	21
5.1 PARTNERSKAPSPRINCIPEN	22
5.2 BRUKARINFLYTANDEPRINCIPEN.....	24
5.3 VALFRIHETSPRINCIPEN	24
5.4 ISÄRHÅLLANDETS PRINCIP	25
6. DISKUSSION	27
7. SLUTSATSER	30
7.1 RELEVANS FÖR LÄRARPROFESSIONEN	31
REFERENSLISTA	33
BILAGOR	36
1. INTERVJUGUIDE	36
2. BLANKETT FÖR SAMTYCKE.....	38

1. Inledning

Samverkan mellan lärare och föräldrar är en obligatorisk del av lärares uppgifter och forskningen visar att en positiv samverkan främjar elevers lärande (Skolverket, 2023). Samarbetet med föräldrarna nämns flertalet gånger i både Skollagen (SFS 2010:800) och i läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (2022). Detta innebär inte bara ett samarbete, utan även ett relationsarbete mellan lärare och föräldrar. Tydlighet framkommer i hur Skolverket ser på detta, men hur ser lärare på lärar-föräldrarelationen?

I forskningen framkommer det att relationsarbetet med föräldrar inte är helt oproblematiskt. Relationen kantas å ena sidan av föräldrar som är för engagerade och ställer orimliga krav på lärarna och å andra sidan föräldrar som inte engagerar sig tillräckligt. Enligt Eva Klope, som jobbar med projektet *Lärares gränslösa föräldrakontakter – hur en arbetsmiljörisk i lärares arbete kan hanteras och avgränsas*, saknas forskning som utgår från lärarnas perspektiv (Olsson, 2023). Lärarnas perspektiv behöver lyftas då Arbetsmiljöverket menar att föräldrars krav på lärare har utvecklats till ett arbetsmiljöproblem som påverkar lärares hälsa negativt (Olsson, 2023). Det krävs därför en nyanserad bild av föräldrasamverkan ur lärarnas synvinkel. Således kommer denna studie vara ett bidrag till forskningen om lärar-föräldrarelationen ur ett lärarperspektiv.

Den tidigare forskningen visar att lärares perspektiv på lärar-föräldrarelationen påverkas av vilket engagemang föräldrarna har för barnens skolgång, vilka krav föräldrarna ställer, hur skolorna som verksamhet arbetar med relationen samt vilken social bakgrund föräldrarna har. Detta är en generell bild av forskningsområdet som saknar specifik karaktär då få avgränsningar har gjorts inom urvalen för undersökningarna. Därmed kommer denna studie ämna nå en fördjupad bild av en specifik grupp lärares uppfattningar om relationen till föräldrar, dels för att bidra med den eftersträfvade nyanserade bilden som behövs på området, dels fylla den forskningslucka som finns av specifika resultat.

Lärargruppen som undersöks i studien arbetar på skolor som ligger i områden som polisen bedömer vara socioekonomiskt utsatta (Polisen, 2023). På dessa skolor finns mångkulturella elevsammansättningar där många av elevernas föräldrar har utländsk bakgrund. Forskningen från dessa typer av skolor uppmärksammar att föräldrarna inte är tillräckligt engagerade i barnens skolgång vilket påverkar lärar-föräldrelationen negativt (Högdin, 2007; Koutrouba m.fl., 2009). Dessutom kommer studien förhålla sig till en svensk kontext med mellanstadiet och högstadiet. Elevernas övergång från mellanstadiet till högstadiet innebär bland annat nya betygsriterier och mer ämnesspecifik undervisning med olika lärare för varje ämne (Skolverket, u.å.). Därmed är det relevant att belysa likheter och skillnader i hur dessa lärare ser på relationen. Till sist kommer studien göra en avgränsning till att undersöka en ämnesspecifik grupp av samhällskunskapslärare. Enligt forskning kan föräldrars perspektiv på samhällsfrågor påverka eleverna i samhällskunskapsämnet (Möllenborg, 2023, s. 141). Om detta i sin tur kan påverka relationen mellan föräldrarna och läraren som undervisar i samhällskunskap bedöms vara av relevans för forskningsfrågan, och därmed avgränsas undersökningen till endast samhällskunskapslärare.

Studien kommer analyseras genom Erikssons modell med fyra olika principer som teori. Erikssons modell består av fyra principer som har olika perspektiv på relationen vilka är partnerskapsprincipen, brukarinflytandepincipen, valfrihetsprincipen och isärhållandets princip. Genom dessa principer är målet med studien att kartlägga samhällskunskapslärares perspektiv. Undersökningen tillämpar en kvalitativ metod av semistrukturerade intervjuer. Två mellanstadielärare och två högstadielärare på två skolor som ligger i socioekonomiskt utsatta områden intervjuas individuellt. Resultatet visar att samhällskunskapslärares värderar lärar-föräldrelationen högt, men det finns en variation bland lärarnas perspektiv på hur relationen bör se ut. Några av lärarna antar ett perspektiv enligt partnerskapsprincipen, medan de andra två uppfattar relationen utifrån isärhållandets princip. Av resultatet framkommer att lärarna tycker att föräldrarna på deras skolor visar tillräckligt mycket engagemang utan att vilja vara för involverade i lärarnas arbete. Det finns inga större skillnader mellan lärarna oavsett om de arbetar på mellanstadiet eller högstadiet. Resultaten finner heller inga tecken på att relationen skulle påverkas av att lärarna undervisar i samhällskunskap.

För forskningsfältet innebär denna undersökning att det råder skilda uppfattningar bland lärare om relationen till föräldrar. Vidare bidrar studien med öppningar till vidare forskning för att utveckla relationsarbetet i framtiden, med exempelvis frågor om varför lärarnas perspektiv skiljer sig åt och vad det har för konsekvenser.

1.1 Syfte och frågeställning

Studiens syfte är att bidra med kunskap om hur lärare ser på relationen till föräldrar. Mer specifikt syftar studien till att kartlägga vad samhällskunskapslärare på två skolor i två socioekonomiskt utsatta områden anser om lärar-föräldrarelationen på mellanstadiet och högstadiet. Utifrån syftet kommer följande frågeställning att besvaras under studiens gång:
Hur tycker samhällskunskapslärare i socioekonomiskt utsatta områden att lärar-föräldrarelationen bör se ut på mellan- och högstadiet?

1.2 Definition föräldrar

I Skollagen (SFS 2010:800) och Skolverkets material används definitionen vårdnadshavare. Majoriteten av forskningen använder i stället definitionen föräldrar, både när forskningen är på engelska och svenska. Således kommer jag använda definitionen föräldrar i denna studie, då den tidigare forskningen och teorin som används hänvisar till föräldrar.

2. Tidigare forskning

Nedan kommer relevant tidigare forskning att redovisas. Detta kommer innehålla forskning om lärares syn på relationen till föräldrar på en generell nivå och med fokus på socioekonomiskt utsatta områden. Då ämnet för denna studie handlar om lärares perspektiv på lärar-föräldrarelationen har vetenskapliga artiklar och avhandlingar haft störst relevans. Då studien även ämnar undersöka en svensk kontext med mellan- och högstadiet är en

övervägande del av forskningen nationell, men internationell forskning kommer även redovisas för att få ett bredare perspektiv över forskningsområdet. Som tidigare nämnt saknas forskning kring lärar-föräldrarelationen utifrån lärares perspektiv och det behövs en nyanserad bild av vad lärare tycker om relationen idag. Den tidigare forskningen saknar även resultat om huruvida lärare ser på relationen till föräldrar beroende på om de är mellanstadielärare eller högstadielärare. Dessutom har den tidigare forskningen inte gjort avgränsningar kring vilka ämnen lärarna undervisar i. Således syftar denna forskning till att fylla en del av denna lucka och söka specifika resultat.

2.1 Lärares syn på lärar-föräldrarelationen

Pananaki (2021, s. 145) har i sin avhandling studerat hur föräldrar och lärare upplever sin relation genom intervjuer och observationer av både lärare och föräldrar. Resultatet visar att lärares idealbild av relationen utgörs av föräldrar som engagerar sig genom att delta på möten, noterar sina barns framsteg och tar kontakt med lärarna vid behov (Pananaki, 2021, s. 111). Detta kan beskrivas som att lärarna föredrar att föräldrarna är lagom engagerade. Lärarna framför att det kan bli problematiskt när föräldrarna är för engagerade och försöker påverka lärarnas arbete alltför mycket samt ställer höga krav på sina barn. Lärarna menar också att föräldrar som inte är involverade i barnens skolgång genom att exempelvis inte delta i möten eller inte noterar barnens framsteg, leder till negativa konsekvenser för eleverna samt lärar-föräldrarelationen (Pananaki, 2021, s. 111). Pananaki (2021, s. 111) fortsätter beskriva lärarnas idealbild, där lärarna vill att relationen ska vara barncentrerad, det vill säga att relationen styrs av eleven. Slutligen visar Pananakis (2021, s. 113) avhandling att de viktigaste elementen för en fungerande lärar-föräldrarelation är transparens, förståelse, tålamod och respekt mellan samtliga parter.

I en svensk studie tar Hedlin (2017) upp problematiker inom lärar-föräldrarelationen. Hedlin (2017, s. 1779) undersöker relationen ur ett lärarperspektiv genom semistrukturerade intervjuer med 30 förskolelärare i centrala och södra Sverige. Resultatet visar att förskolelärarna betonar vikten av relationen, men att den utgör en av de svårare delarna med deras yrke (Hedlin, 2017, s. 1783). Förskolelärarna anser att en god relation byggs på en god kommunikation, men att föräldrarna ibland kan ställa krav på lärarna utefter deras eget barns

bästa. Föräldrarnas krav kan enligt studien gå ut över andra barn samt personal. Dessa krav och direktionskommandon kommer ofta från föräldrar med hög utbildning och som har en högre socioekonomisk status, enligt Hedlin (2017, s. 1783). Förskolelärarna menar att föräldrarnas krav har ökat i takt med att föräldrar ska betraktas som kunder i en marknadsiserad skola, samt att föräldraengagemang uppmuntras av Skolverket (Hedlin, 2017, s. 1784). Internationell forskning av hur lärare ser på föräldrarelationen visar också på att relationen kan vara problematisk. En norsk studie som utförts genom kvalitativa intervjuer med lärare på gymnasienivå i Norge visar att de förhöjda kraven som finns på lärare idag gör att lärarna på grund av brist på tid och resurser får svårt att prioritera relationen med föräldrarna (Bæck, 2015, s. 43). Bæck (2015, s. 44) menar att det krävs en tydligare bild av hur relationen ska se ut, vilket är ett ansvar skolledningen behöver ta. Detta är grundläggande för lärarprofessionen och Bæck (2015, s. 43) föreslår att lärar-föräldrarelationen är något som bör undervisas om i lärarutbildningen.

I en artikel av VanValkenburgh m.fl. (2021) studeras lärares uppfattningar om föräldraengagemang på skolor i USA. Tre skolor belägna i olika områden undersöktes där eleverna var mellan 11–14 år (VanValkenburgh m.fl., 2021, s. 35). Både lärare och föräldrar deltog i undersökningen genom att svara på ett frågeformulär, där svaren kodades utifrån känslor och beskrivningar. Undersökningen jämför lärarnas uppfattningar med föräldrarna, vilka visar på att det finns skilda meningar kring hur involverade föräldrarna får vara vid beslutstagande och de resurser föräldrar får för att undervisa barnen hemma (VanValkenburgh m.fl., 2021, s. 40). Föräldrarna menar att de inte får vara med tillräckligt vid beslutstagande inom skolan, samt att de får för lite resurser för att undervisa barnen hemma. Lärarna anser att föräldrarna får vara med och bestämma när det är lämpligt samt att de ger resurser som föräldrarna kan arbeta med hemma med eleverna (VanValkenburgh m.fl., 2021, s. 40). Undersökningen visar med andra ord att lärare anser att en viss nivå av föräldraengagemang räcker, medan föräldrar vill ha mer inflytande och starkare relation till lärarna och skolan. Jämfört med Pananakis (2021, s. 113) resultat som framhäver vikten av transparens och kommunikation, visar denna undersökning att lärare och föräldrar kan ha olika uppfattning om vad detta bör innebära.

2.2 Lärares syn på lärar-föräldrarelationen kopplat till föräldrars socioekonomiska bakgrund

Högdin (2007, s. 116) visar i sin avhandling att familjer som kommer från en socioekonomiskt utsatt bakgrund där föräldrarna har en låg utbildningsnivå visar mindre engagemang i barns skolgång än familjer där föräldrarna har en hög utbildningsnivå och har socioekonomiskt högre status. Avhandlingen kommer fram till sina resultat genom en enkätundersökning av elever i svenska grundskolor, samt en informantundersökning med intervjuer av rektorer (Högdin, 2007, s. 59). Att föräldrar visar olika typer av engagemang behöver dock inte enbart bero på att föräldrarna inte är intresserade eller saknar egen utbildning. Det kan också enligt Högdin (2007, s. 46) bero på en osäkerhet hos föräldrarna kring hur deras relation till skolan ska se ut. Denna oklara gräns mellan skola och hem talar även Bouakaz (2007, s. 28) om i sin avhandling. Bouakaz (2007) undersöker vad som främjar och hindrar föräldraengagemang på en skola i en svensk förort. Avhandlingen baseras på resultat från föräldrar, lärare och annan skolpersonal genom intervjuer, observationer och enkäter (Bouakaz, 2007, s. 128). Resultatet visar att lärare anser att skolan och hemmet inte bör betraktas om två separata världar. Med detta menar lärarna att lärare och föräldrar behöver ha en god relation där eleverna behöver känna att de tillvägagångsätt som finns på skolan även finns hemma, för att sammanföra hem och skola (Bouakaz, 2007, s. 156). För att lärar-föräldrarelation ska fungera anser lärarna att föräldrarna behöver vara intresserade och engagerade i sina barns skolgång (Bouakaz, 2007, s. 157). Lärarna menar att det kan förekomma hinder i uppbyggandet av relationen, som missförstånd mellan lärarna och föräldrar med utländsk bakgrund relaterat till religion, kultur och traditioner. Som lösning på detta ansåg lärarna att skolan kunde anordna aktiviteter och möten med föräldrarna, för att låta föräldrarna influeras av skolans regler, tillvägagångsätt och värderingar. Bouakaz (2007, s. 158) menar slutligen att lärarna har en förståelse för att föräldrar med utländsk bakgrund kan uppleva skillnader mellan skolan och hemmet och har en strävan efter att samarbeta med alla föräldrar oavsett vilken bakgrund det har.

Koutrouba m.fl. (2009) har undersökt lärarperspektivet på relationen till föräldrar och föräldraengagemang på 16 skolor i Grekland. Studien kom fram till sitt resultat genom att 213 lärare svarade på ett frågeformulär bestående av frågor kopplade till lärar-föräldrarelationen

(Koutrouba m.fl., 2009, s. 314). Resultaten visar att lärare värderar relationen till föräldrar starkt eftersom den bland annat hjälper lärarna att bättre förstå elevernas behov (Koutrouba m.fl., 2009, s. 320). Däremot menar lärarna att relationen hindras av faktorer som att föräldrarna saknar engagemang och intresse för att ha en relation till lärarna, samt att social- och utbildningsbakgrund kan påverka hur relationen ser ut (Koutrouba m.fl., 2009, s. 323). Denna studie indikerar på att föräldrarna behöver vara med och ta beslut på skolan för att känna att de påverkar sina barns skolgång (Koutrouba m.fl., 2009, s. 324). Att faktorer som social bakgrund kan påverka lärar-föräldrarelationen är oroväckande, eftersom relationen påverkar elevers skolgång positivt oavsett vilken social bakgrund eleven har. Detta presenterar Wilder (2014) i sin studie om hur föräldrars engagemang påverkar skolresultat. Wilders (2014, s. 377) studie undersöker frågan på en generell nivå vilket inkluderar elever i olika åldrar och med olika bakgrund. Studien baserar sina resultat på nio metaanalyser som syntetiserats, det vill säga att forskaren har studerat nio resultat från andra studier, som sedan sammanställts till Wilders resultat (Wilder, 2014, s. 380). Wilders forskning består mestadels av resultat från USA, men studierna som ingår i metaanalysen har även utförts i Storbritannien, Australien och Kanada. Resultaten visar på att föräldraengagemang har en positiv påverkan på skolresultat, oavsett vilken typ av engagemang föräldrarna visar. Detta kan exempelvis vara att föräldrarna har förväntningar på sina barns skolresultat. Wilder (2014, s. 377) kan som tidigare nämnt även genom sitt resultat redovisa att föräldraengagemang påverkar elevers skolgång positivt oavsett vilken ålder och bakgrund som eleven har. Detta betyder att faktorer som ålder och social bakgrund inte ska påverka hur lärare värdesätter relationen till föräldrar.

2.3 Sammanfattning av tidigare forskning

Sammantaget visar ovan presenterad forskning att lärare i regel upplever att föräldrars engagemang och intresse för barnens skolgång är positivt för lärar-föräldrarelationen när engagemanget ligger på en lagom nivå. Det uppmärksammas dock brister i relationen som kan påverka samarbetet negativt, exempelvis föräldrar som ställer höga krav, otydlighet kring hur relationen ska se ut samt svårigheter att samarbeta med föräldrar med utländsk bakgrund.

3. Teori

Följande avsnitt kommer presentera Erikssons modell med fyra principer. De fyra principerna beskriver olika perspektiv lärare kan ha på lärar-föräldrarelationen. Denna studie kommer utgå från Erikssons modell som teoretiskt ramverk. Då syftet med studien är att kartlägga lärares syn på relationen är studien av deskriptiv karaktär och teorin kommer att ha en applicerande funktion. Nedan följer en beskrivning av Erikssons fyra principer och en förklaring av hur teorin kommer användas.

3.1 Erikssons fyra principer

I sin avhandling *Föräldrar och skola* har Lars Eriksson (2004) utvecklat en modell med olika principer för hur lärare kan se på relationen till föräldrar. Modellen har tagits fram ur ett historiskt perspektiv, där Eriksson (2004) har studerat vad relationen mellan lärare och föräldrar har för olika innebörder och hur dessa har utvecklats under tid. Dessa innebörder har han kategoriserat i fyra olika principer, vilka är partnerskapsprincipen, brukarinflytandepincipen, valfrihetsprincipen och isärhållandets princip. Eriksson (2004) har arbetat fram principerna genom att studera den svenska skolans historia ihop med utbildningspolitiska förändringar och samhällsutvecklingar, som exempelvis marknadseringen av skolan. Den svenska skolan är i huvudfokus, men principerna är framtagna med bidrag från ett stort urval av internationell forskning. Alla fyra principer utgår från hur lärar-föräldrarelationen bör utformas utifrån barnets bästa.

Partnerskapsprincipen belyser samverkan mellan föräldrar och lärare, där båda parterna har ett gemensamt ansvar över eleverna (Eriksson, 2004, s. 73). Enligt denna princip ska föräldrar och lärare jobba som partners och bör resonera kring hur de tillsammans kan jobba för elevens bästa, i stället för i termer av vad den ena kan göra eller den andra (Eriksson, 2004, s. 78). Vidare innebär principen att det inte bör finnas en skillnad mellan hem och skola, föräldrar och lärare, utan i stället bör samtliga fungera som en gemensam arena (Eriksson, 2004, s. 119). Lärare och föräldrar fungerar båda som referenser åt varandra, där exempelvis lärare bör planera sin undervisning utefter vilken roll föräldrarna kan spela (Eriksson, 2004, s. 94). Även

om konflikter kan uppstå inom lärar-föräldrarelationen, menar forskare inom partnerskapsprincipen att dessa kommer lösas på ett lämpligt vis när ett partnerskap finns som grund, då det finns en ömsesidig respekt och tillit gentemot varandra (Eriksson, 2004, s. 95). Det finns belägg för partnerskapsprincipen i läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (2022), där det står att skolan och vårdnadshavarna gemensamt ansvarar för elevernas skolgång och att alla som arbetar i skolan ska samarbeta med vårdnadshavarna för att utveckla skolans innehåll och verksamhet.

Brukarinflytandepincipen lyfter fram att lärare och föräldrar bör arbeta nära tillsammans, där föräldrar är med och styr skolan genom att till exempel vara en del av grupper som tar beslut på skolan (Eriksson, 2004, s. 127). Denna princip fokuserar på att föräldrar bör ha ett formellt föräldrainflytande och därmed delta i skolans organisation. Denna princip har utvecklats i samband med de samhällsfrågor som varit aktuella under senare delen av 1900-talet, som handlat om den aktiva medborgaren och deltagardemokrati (Eriksson, 2004, s. 162). Eriksson (2004, s. 130) redovisar att forskare hävdar att föräldrar fick en bestämmande roll inom skolan på grund av att staten bland annat ville legitimera sin politik. Genom att medborgarna fick mer inflytande över organisationer som skolan skulle de även bli mer förstående för staten. Efter det har det funnits oklarheter kring hur föräldrarnas brukarinflytande bör se ut och hur väl det fungerar i praktiken. Med brukarinflytandepincipen som perspektiv på lärar-föräldrarelationen skulle ett nära samarbete vara i fokus, där föräldern också är med och tar formella beslut.

Valfrihetsprincipen fokuserar på lärar-föräldrarelationen ur perspektivet att föräldrar vet själva vad som är bäst för sitt barn, och kan därför påverka sitt barns utbildningsväg genom att välja skola (Eriksson, 2004, s. 167). Enligt denna princip präglas relationen av att egenintresset är större än gruppens, där beslutsrätten över utbildning hamnar hos föräldrarna som enskilda individer (Eriksson, 2004, s. 196). Eriksson (2004, s. 167) förklarar att valfrihetsprincipen växte fram ur ett marknadsperspektiv på skolan, där föräldrar kan ses som konsumenter. Principen utgår från att lärare, elever och föräldrar kan se på utbildning som en vara där resultaten, det vill säga betygen, omsätts vid fortsatt utbildning eller kommande karriär (Eriksson, 2004, s. 175). Principen motiveras av individualitet och personlig utveckling, men även av att föräldrarna vet vad som är bäst för barnet (Eriksson, 2004, s. 176). Som lärare bör

alltså föräldrarna betraktas som kunder där deras val för sitt barns skolgång och skola bör beaktas, och således bör även lärar-föräldrarelationen präglas av detta (Eriksson, 2004, s. 167).

Isärhållandets princip är den fjärde och sista i Erikssons modell. Till skillnad från de andra principerna, belyser isärhållandets princip de skillnader och gränser som finns mellan lärare och föräldrar (Eriksson, 2004, s. 200). Enligt denna princip har föräldrar ansvar över sitt barn som individ, medan lärarna har ett ansvar över eleven som en samhällsmedborgare (Eriksson, 2004, s. 230). Ur denna synvinkel kan lärare betraktas som någon som erbjuder, och föräldrarna är de som mottar. Enligt denna princip är det naturligt att det förekommer spänningar och konflikter inom lärar-föräldrarelationen, eftersom läraren och föräldern har olika relation till samma barn (Eriksson, 2004, s. 203). Läraren har i uppgift att förbereda varje elev för ett liv i samhället genom att följa läroplanen och behöver även ta hänsyn till alla elevers bästa. Föräldern behöver däremot bara ta hänsyn till sitt barns bästa och därför kan lärare och föräldrar ses som naturliga fiender enligt isärhållandets princip (Eriksson, 2004, s. 203). Med detta sagt är det inte önskvärt inom principen att konflikt ska uppstå, men det bör finnas en medvetenhet kring skillnaden mellan lärare och föräldrar. Därför betonar principen att det bör vara en gräns mellan hem och skola. Forskare som stöttar denna princip menar att gränsdragningen är bäst för barnens utveckling i skolan, samt att barnet lär sig att vara en del av olika gruppkonstellationer (Eriksson, 2004, s. 204). Isärhållandets princip motiveras även av jämlikhet ur perspektivet att alla elever ska få samma skolgång, oavsett vilka föräldrar de har och hur engagerade föräldrarna är (Eriksson, 2004, s. 231).

3.2 Sammanfattning av teoretiskt ramverk

Denna studie kommer att utgå från Erikssons fyra principer om relationen mellan lärare och föräldrar som teori. Teorin används för att urskilja lärarnas perspektiv på relationen. Studiens resultat kommer därför analyseras genom principerna för att jämföra lärarnas uppfattningar om relationen.

4. Metod

Eftersom studiens syfte och frågeställning söker efter uppfattningar och upplevelser bedöms kvalitativ forskningsdesign vara den mest lämpliga metoden för denna studie. Under detta kapitel presenteras valet av metoden kvalitativa semistrukturerade intervjuer, studiens urval, genomförande av metod, tematisk analysmetod, etiska överväganden och slutligen en metoddiskussion.

4.1 Metodval

Studien utgår från en kvalitativ forskningsmetod för att besvara studiens frågeställning. Eftersom syftet med studien är att förstå samhällskunskapslärares perspektiv på en detaljerad och djup nivå, ger en kvalitativ utgångspunkt större möjlighet till att undersöka detta än en kvantitativ (Christoffersen & Johannessen, 2015, s. 16). Målet med studien är inte att generalisera resultatet, utan att få en kontextuell förståelse. Detta är ett mål som hamnar inom ramen för kvalitativ forskning (Bryman, 2018, s. 488). Undersökningens grund ska utgöras av lärarnas uppfattningar och beskrivningar, därmed anpassas en metod som gör det möjligt att nå detta.

Samhällskunskapslärares syn på lärar-föräldrelationen genom deras erfarenheter och uppfattningar är det som ska kartläggas i studien. Således används semistrukturerade intervjuer för att samla in data (Christoffersen & Johannessen, 2015, s. 84). Semistrukturerade intervjuer är delvis strukturerade och utgår från en intervjuguide. Alla intervjuer utgår från intervjuguiden, men eventuella följdfrågor kan ställas och anpassas efter varje intervjusituation och informant (Christoffersen & Johannessen, 2015, s. 85). Denna flexibilitet gör det möjligt att nå en djupare bild av informanternas svar och valdes därför som metod för studien. Valet grundades även i mina tidigare erfarenheter av olika forskningsmetoder, där semistrukturerade intervjuer är den metod jag behärskar mest.

4.2 Urval

Studiens informanter har valts ut genom ett strategiskt urval och landat i fyra informanter, varav två är mellanstadielärare och två är högstadielärare. Informanterna arbetar på två olika skolor som båda ligger i socioekonomiskt utsatta områden. Då kvalitativa studier ämnar nå ett fördjupat och ändamålsenligt resultat snarare än generaliserbart, är det viktigare att få ett relevant urval än en större mängd (Christoffersen & Johannessen, 2015, s. 54). Faktorer som tidsbrist och att möjliga informanter inte kunde delta bidrog också till antalet urval. Utifrån studiens syfte och utformning har bedömningen av att antalet informanter räcker för att besvara studiens frågeställning gjorts. Informanterna på både mellan- och högstadiet har även valts ut genom ett homogent urval, det vill säga att informanterna liknar varandra på flera kriterier (Christoffersen & Johannessen, 2015, s. 55). Därför är samtliga informanter lärare som undervisar i samhällskunskap på skolor som ligger i ett socioekonomiskt utsatt område. Alla informanter har även arbetat i detta område under en längre period på minst tio år, och har därför en lång erfarenhet av relationen till föräldrar i dessa områden.

Att urvalet är homogent motiveras av att studiens syfte är att studera en sluten grupp för att kartlägga vad samhällskunskapslärarna tycker om lärar-föräldrarelationen. Syftet är att beskriva en viss grupp och således eftersträvas inte variation i urvalet. Däremot undersöks variation inom gruppen, vilket ett homogent urval passar bra till då det går det att upptäcka likheter och olikheter inom gruppen (Christoffersen & Johannessen, 2015, s. 55). Eftersom båda skolorna som används i studien ligger i utvalda områden, kan urvalet ge ett resultat av vad just denna grupp anser om relationen. Ett annat urval hade kunnat vara på skolor som ligger i olika typer av områden. Vid ett sådant urval hade variationen bland informanterna blivit större, och studien hade kunnat bli av jämförande karaktär.

Lärare som undervisar i just samhällskunskap har valts på grund av att studien vill undersöka en ämnesspecifik grupp, då det saknas i mycket av den tidigare forskningen. Möllenberg (2023, s. 141) menar att föräldrars perspektiv på samhällsfrågor påverkar eleverna i samhällskunskapsundervisningen. Denna studie kan undersöka om lärar-föräldrarelationen

också påverkas av detta. Samhällskunskapslärare har också valts för att samhällskunskap är mitt huvudämne.

4.3 Genomförande

Först utformades en intervjuguide utifrån studiens syfte och frågeställning (se Bilagor). Intervjuguiden formades efter teman i relation till studiens syfte, vilka resulterade i lärar-föräldrarelationen, samhällskunskapsämnet och socioekonomiskt utsatt område, följt av en avslutande fråga som inramar forskningsfrågan. För varje tema utformades frågor som är öppna och neutrala, då frågorna inte ska vara ledande (Rautalinko, 2023, s. 70). Informanterna tillfrågades alla frågor i intervjuguiden, men eftersom intervjuerna är semistrukturerade tillkom olika följdfrågor anpassat efter varje intervju.

Eftersom jag gjorde ett homogent urval av informanter, började sökandet av informanter i att jag besökte båda skolorna och förklarade vad min studie gick ut på och vilka informanter jag sökte. Detta resulterade i att jag fann fyra informanter totalt som stämde in på den profil jag sökte och som ville delta. Det var relativt svårt att rekrytera informanter på grund av att jag endast sökte samhällskunskapslärare som arbetat i ett socioekonomiskt utsatt område under en längre period, samt att lärarna hade mycket i sitt jobb för tidpunkten med bland annat nationella prov. Alla intervjuer hölls på respektive skola efter informanternas önskemål och pågick mellan 20–30 minuter. Innan varje intervju fick informanterna läsa igenom och skriva på en blankett för samtycke (se Bilagor). Intervjuerna spelades in och transkriberades i efterhand i samtycke med informanterna. Valet av att spela in och transkribera intervjuerna bidrog inte bara till att informanternas exakta uttryck kunde analyseras, utan även till att jag behövde lägga ner mycket tid på att lyssna på och skriva ner vad informanterna hade att säga. Detta gjorde att jag kunde bekanta mig väl med min data (Rautalinko, 2023, s. 128).

4.4 Analysmetod

Vid analys av datamaterialet används en tematisk analys. Tematisk analys är enligt Rautalinko (2023, s. 175) en metod för att gruppera datamaterialets innehåll i olika teman. Enligt Bryman (2018, s. 706) är tematisk analys en flexibel och tolkningsbar analysmetod och används därför i denna studie. För att slå fast olika teman behövs först en noggrann genomgång av materialet göras, där man sedan finner koder i form av nyckelord och meningar som kan identifieras till ett tema. Teorirelaterat material är utgångspunkt för de teman som används i analysen. Principerna i Erikssons modell fungerar därför som respektive tema, där nyckelord och meningar inom varje princip är koder. Koderna valdes ut efter bearbetning av datamaterialet i relation till varje principens innebörd (Rautalinko, 2023, s. 175). Nedan presenteras varje tema och tillhörande koder i tabell 1.

Tabell 1: Tabell för tematisk analys

Princip	Nyckelord och meningar
Partnerskapsprincipen	Samverkan mellan lärare och föräldrar, nära samarbete mellan lärare och föräldrar, nära kontakt mellan lärare och föräldrar.
Brukarinflytandepincipen	Föräldrar jobbar inom skolan, föräldrars formella inflytande över lärarna och skolan.
Valfrihetsprincipen	Föräldern vet vad som är bäst för barnet, valfrihet för föräldrar, skolval.
Isärhållandets princip	Föräldrar ska inte lägga sig i, lagom engagemang från föräldrar.

4.5 Etiska överväganden

Studien förhåller sig till Vetenskapsrådets (2002) forskningsetiska principer vilka är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. För att följa informationskravet informerades alla deltagare om vad studien går ut på och vilka villkor som gäller för deltagandet när jag besökte skolorna under rekryteringsprocessen samt innan varje intervju började (Vetenskapsrådet, 2002, s. 7). Innan intervjuerna förklarades även

nyttjandekravet för informanterna, där de blev försäkrade om att det som framkommer under intervjun endast kommer användas inom ramen för forskningens mål (Vetenskapsrådet, 2002, s. 14). Informanterna fick även skriva under en blankett för samtycke (se Bilagor) där de ger samtycke till att delta, eftersom detta är en del av samtyckeskravet (Vetenskapsrådet, 2002, s. 9). För att följa Vetenskapsrådets (2002, s.12) konfidentialitetskrav, vilket innebär att deltagarnas personuppgifter ska vara skyddade, kommer ingen annan information om informanterna skrivas ut än att de jobbar som verksamma lärare och har gjort det under en längre tid.

4.6 Metoddiskussion

En brist med metodvalet är att det krävs intervjuträning av intervjuaren i bland annat hur frågor ska ställas, vilka följdfrågor som är lämpliga och hur man ska förhålla sig till de svar man får (Christoffersen & Johannessen, 2015, s. 89). Jag har erfarenhet av intervjuträning genom min utbildning men noterade under studiens gång att intervjuträning inte är något som ska underskattas. Hade jag haft mer erfarenhet skulle jag kunna få ut mer av intervjuerna och ställa andra typer av frågor. Intervjuarens träning kan också påverka informanterna i vad som kallas intervjuareffekt, vilket kan vara en risk med vald metod då det innebär att intervjuarens personliga egenskaper påverkar informanternas svar (Christoffersen & Johannessen, 2015, s. 89). Intervjuareffekt är en brist som en kvantitativ studie i form av en enkätundersökning hade eliminerat (Bryman, 2018, s. 287). Då kvantitativ forskning mäter kausalitet hade en kvantitativ enkätundersökning bidragit till studien med att förklara varför lärare har de uppfattningar de har om lärar-föräldrelationen (Bryman, 2018, s. 215). Dessutom finns en strävan efter generalisering i kvantitativ forskning genom ett relevant urval (Bryman, 2018, s. 216). Då den tidigare forskningen är mer generell än specifik är generaliserbarhet inte ett syfte med denna studie. Dessutom ligger fokus i min undersökning på att förklara hur lärare ser på relationen med en fördjupad bild av lärarnas uppfattningar. En enkätundersökning ger inte utrymme till att ställa följdfrågor, vilket minskar möjligheten till att få den fördjupade bilden som eftersträvas (Bryman, 2018, s. 288). Således används inte en kvantitativ enkätundersökning som metod.

För kvalitativ forskning är reliabilitet och validitet omdebatterat, då forskare hävdar att kvalitativa undersökningar bygger på grunder som inte är anpassade efter reliabilitet och validitet (Bryman, 2018, s. 75). Reliabiliteten för denna studie är till exempel svår att säkerhetsställa, eftersom de semistrukturerade intervjuerna mäter informanternas uppfattningar och tankar vid ett intervjutillfälle (Rautalinko, 2023, s. 199). Uppfattningarna och tankarna är något som kan förändras. Dessutom kan informanterna vid semistrukturerade intervjuer få olika frågor, vilket också kan påverka reliabiliteten. Om en annan forskare hade utfört samma undersökning är det därmed inte säkert att resultatet hade blivit detsamma (Christoffersen & Johannessen, 2015, s. 22). Därför har forskare framfört andra kriterier som är anpassade efter kvalitativa undersökningar, vilka är trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet och möjlighet att styrka och konfirmera (Bryman, 2018, s. 75).

Trovärdighet och överförbarhet kan jämföras med validitet, forskningens giltighet.

Trovärdighet handlar om hur sannolika resultaten är, medan överförbarhet handlar om hur resultaten kan appliceras till andra sammanhang (Bryman, 2018, s. 75). För att uppnå trovärdighet behöver studiens utförande förhålla sig till de ramar som är utformade för hur studien ska genomföras (Bryman, 2018, s. 467). För att stärka trovärdigheten har jag därför noggrant följt de regler som finns för exempelvis metoden kvalitativa semistrukturerade intervjuer. Överförbarheten handlar i stället om att resultatet bör innehålla en detaljerad och fyllig data, vilket då utgör en grund som kan överföras till andra situationer (Bryman, 2018, s. 468). Därför har studien ett fokus på ett homogent och litet urval där detaljerad information av urvalets svar analyseras i resultatet.

Pålitlighet kan vara ett kriterium som motsvarar reliabilitet. För detta kriterium har jag förberett mig för att kunna redogöra min forskningsprocess genom att dokumentera exempelvis urvalsprocessen (Bryman, 2018, s. 468). Till sist behöver kriteriet möjlighet att styrka och konfirmera diskuteras. Möjlighet att styrka och konfirmera innebär att studiens resultat inte har påverkats av mina personliga värderingar (Bryman, 2018, s. 470). Detta betyder att resultatet inte är präglad av mina personliga åsikter, eller att jag försökt leda resultatet i en viss riktning utifrån personliga preferenser.

4.7 Sammanfattning av metod

Kvalitativa semistrukturerade intervjuer används som metod för studien då syftet är att nå en fördjupad bild av lärarnas syn på lärar-föräldrarelationen med mål att nå en kontextuell förståelse. Studiens urval är strategiskt och homogent utifrån studiens syfte att undersöka en specifik grupp. Vid analysen av datamaterialet används en tematisk analys med teorirelaterad utgångspunkt. Vetenskapsrådets forskningsetiska principer har efterföljts och reliabilitet och validitet har beaktats genom att försöka uppnå trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet och möjlighet att styrka och konfirmera.

5. Analys

Analysen redovisas med utgångspunkt från uppsatsens syfte och frågeställning. Resultatet har delats in i fyra teman utefter studiens teori. Dessa är partnerskapsprincipen, brukarinflytandepincipen, valfrihetsprincipen och isärhållandets princip. Informanterna kommer kallas mellanstadielärare 1, mellanstadielärare 2, högstadielärare 1 och högstadielärare 2. Mellanstadielärare 1 och högstadielärare 1 arbetar på samma skola, medan mellanstadielärare 2 och högstadielärare 2 jobbar på samma skola.

Utöver den tematiska analysen identifierades en övergripande bild av att alla informanter anser att lärar-föräldrarelationen är en viktig del av deras arbete som samhällskunskapslärare. Samtliga informanter har även kontakt med föräldrarna på liknande sätt. Dessa är via utvecklingssamtal som hålls en gång per termin, föräldramöten, digital kontakt via en plattform där till exempel veckobrev publiceras, samt telefonkontakt som ofta sker i samband med att eleven varit inblandad i någon händelse. Detta kan exempelvis vara att eleven presterat bra på ett läxförhör eller att ett bråk uppstått.

5.1 Partnerskapsprincipen

Partnerskapsprincipen fokuserar på en stark samverkan mellan lärare och föräldrar (Eriksson, 2004, s. 73). Båda skolorna arbetar för ett välfungerade relationsarbete med föräldrarna genom utbildningar för både lärare och föräldrar. Informanterna berättar dock att alla lärare bestämmer själva över hur lärar-föräldrarelationen ska se ut. Mellanstadielärare 2 berättar att vissa lärare blir som kompisar till föräldrarna. En sådan relation utgår från partnerskapsprincipen, där lärare och föräldrar har en tät och regelbunden kontakt och samarbete.

Mellanstadielärarna undervisar huvudsakligen i ämnena svenska, engelska, matte, SO och NO. Ingen av mellanstadielärarna har tidigare funderat över om det påverkar relationen till föräldrarna av att de undervisar i just samhällskunskap. Mellanstadielärare 2 ser att eleverna tycker att ämnet är roligt och att de kopplar ämnet till vad föräldrarna kan prata om hemma, men kan inte se att relationen mellan läraren och föräldern påverkas av det. Mellanstadielärare 1 resonerar kring att de förmågor som att kunna samtala och diskutera som man lär ut som samhällskunskapslärare, hade kunnat gynna en i sitt relationsarbete med föräldrarna. Däremot betonar mellanstadielärare 1 att oavsett vilket ämne man som lärare undervisar i, behöver lärar-föräldrarelationen vara välfungerande.

Som lärare så måste man kunna samarbeta med föräldrarna och ha en relation med föräldrarna för att det ska bli ett bra arbete för eleven. Så jag tror inte att det kanske har jättestor betydelse att jag undervisar just i samhällskunskap även om faktiskt samhällskunskap är mycket kring samtal och diskussioner och så. Jag tror att även om jag inte hade undervisat i samhällskunskap så hade jag ändå velat ha bra relationer och jag hade jobbat på den biten ändå.

– Mellanstadielärare 1.

Under frågan om alla lärar-föräldrarelationer är lika svarar båda mellanstadielärarna att de inte är det. Mellanstadielärare 1 tycker att relationen kan vara mindre bra med föräldrar som inte är intresserade, medan föräldrar som visar mer engagemang för elevens skolgång och relationen med läraren än enklare. Däremot tycker mellanstadielärare 1 att en övervägande del av föräldrarna visar det engagemang som krävs för en god relation. Mellanstadielärare 1

betonar flera gånger under intervjun att en ideal lärar-föräldrarelation består av en tät samverkan där föräldrarna är engagerade och där läraren ofta hör av sig till föräldrarna. Detta är en idealbild av relationen i enlighet med partnerskapsprincipen. Mellanstadielärare 1 uttrycker det som följande:

För mig är föräldrarelationen jätteviktig faktiskt. Jag vill ha bra kontakt med föräldrarna. För att jag känner att vi måste jobba tillsammans. Och när jag har bra kontakt med föräldrarna så känner jag också att det går bättre för eleven. – Mellanstadielärare 1.

Båda högstadielärarna belyser att sättet man väljer att kommunicera med föräldrarna på är viktig. Högstadielärare 1 poängterar att lärare och föräldrar ofta är i kontakt med varandra när det uppstått negativa situationer, som exempelvis att eleven varit försenad till lektionen. Detta är något som högstadielärare 2 menar att föräldrarna gärna vill veta, och därför är det viktigt att lärarna hör av sig vid dessa tillfällen för att samarbeta med föräldrarna. Däremot menar högstadielärare 1 att lärare kan bli bättre på att kontakta föräldrarna med positiva besked, vilket hade stärkt lärar-föräldrarelationen. Båda högstadielärarna har alltså en uppfattning av att det krävs en tät kontakt mellan lärare och förälder.

Som samhällskunskapslärare menar högstadielärare 1 att man kan stöta på att det man undervisar om i exempelvis lag och rätt kan krocka med föräldrarnas åsikter. Högstadielärare 2 säger också att man ibland tar upp frågor i undervisningen som kan vara känsliga, och att föräldrar kan höra av sig angående vad läraren undervisar om. Dock tror högstadielärarna inte att deras ämne har en stor påverkan på relationen.

Så som samhällskunskapslärare kan jag känna att ibland, någon gång då och då, så stöter man ju på det här med att föräldrarnas uppväxt och kultur och tradition krockar lite grann med det som jag berättar på lektionerna, det de ska lära sig, absolut. Som till exempel lag och rätt. Men det är inget som påverkar relationen. – Högstadielärare 1.

Båda högstadielärarna har arbetat på skolor som inte ligger i socioekonomiskt utsatta områden. Högstadielärare 2 tycker att lärar-föräldrarelationen alltid har fungerat bra oavsett

vilken skola det har varit på. Detta menar högstadielärare 2 beror på att om man har ett partnerskap med föräldern undviks konflikter och meningsskiljaktigheter, vilket även forskarna inom partnerskapsprincipen hävdar (Eriksson, 2004, s. 95). Högstadielärare 2 tycker att relationen till föräldrar inte ska betraktas som en arbetsuppgift, utan som en relation till en annan människa.

Jag ser inte det som arbetsbörda, alltså jag ser inte det som arbetstid. Utan jag ser det som liksom relationsskapande. Men det är jag, och det är väldigt viktigt att komma ihåg att jag har liksom inga filter när det kommer till sånt. Jag kan ju liksom ringa en förälder en lördag och säga gud jag glömde säga det här. Och om de ringer mig så svarar jag. För att jag tycker det är viktigt att bygga den relationen för att då bygger det också relation med eleverna. – Högstadielärare 2.

Sammanfattningsvis har mellanstadielärare 1, högstadielärare 1 och högstadielärare 2 uppfattningar om relationen till föräldrar som överensstämmer med partnerskapsprincipen. Detta uttrycker informanterna i form av att tala om ett önskvärt engagemang hos föräldrarna, en tät föräldrakontakt och en syn på föräldrar som jämlikar. Som samhällskunskapslärare kan de stöta på meningsskiljaktigheter i undervisning och föräldrars personliga preferenser, men det är inte något de tror påverkar relationen.

5.2 Brukarinflytandeprincipen

Brukarinflytandeprincipen lyfter fram att föräldrar bör ha ett formellt föräldrainflytande och därmed delta i skolans organisation (Eriksson, 2004, s. 127). Ingen av informanterna uttrycker sig i enlighet med brukarinflytandeprincipen utefter den tematiska analysen.

5.3 Valfrihetsprincipen

Valfrihetsprincipen handlar om att föräldrarna vet vad som är bäst för deras barn och får därför välja skola och utbildning (Eriksson, 2004, s. 167). Ingen av lärarna talar utifrån denna princip.

5.4 Isärhållandets princip

Isärhållandets princip belyser att skola och hem är två olika arenor som fungerar på olika sätt, där lärare och föräldrar har olika relation till eleverna (Eriksson, 2004, s. 203).

Mellanstadielärare 2 tycker att lärar-föräldrarelationen fungerar som bäst när föräldrarna visar intresse för sitt barn, men litar på att lärarna utför sitt jobb och kan det bäst. Detta uttryck går i linje med isärhållandets princip, eftersom informanten separerar på hem och skola.

Så jag tänker lagom intresse även från föräldern. Inte för mycket. Inte för lite. Stort intresse för ens barns utveckling. Men mindre intresse för att gå in och styra och ställa i vår värld.

– Mellanstadielärare 2.

Vidare förklarar mellanstadielärare 2 att föräldrarna ibland kan påverka lärarna genom att sätta lärarna och elever i situationer som inte känns okej. Dessa situationer menar mellanstadielärare 2 kan uppstå då föräldrarna bara lyssnar på sitt eget barn, i stället för att även lyssna på lärarna eller andra inblandade. Detta menar mellanstadielärare 2 är något förståeligt och naturligt, men kan leda till jobbiga situationer för samtliga inblandade. Enligt isärhållandets princip är det precis som mellanstadielärare 2 uttrycker naturligt att föräldrar bara ser sitt barn, vilket kan resultera i konflikt (Eriksson, 2004, s. 203). Detta förebyggs bäst enligt mellanstadielärare 2 genom att föräldrarna har ett förtroende till lärarna, vilket uppnås genom en lärar-föräldrarelation där föräldrarna litar på att lärarna vet bäst hur de ska sköta sitt jobb.

Vissa föräldrar känner man att de har så stort förtroende för det man gör. Medan andra har en negativ inställning till hela skolan och då är de mycket mer ifrågasättande. Och föräldrar lyssnar på sina egna barn. Och har ingen kritisk röst till det. Och det är naturligt för det är ju en förälders uppgift. – Mellanstadielärare 2.

Mellanstadielärare 2 tycker det är viktigt att lärar-föräldrarelationen är professionell för att den ska fungera mot sitt mål, som är att främja barnets utveckling. Detta är ytterligare en

uppfattning i utgångspunkt med isärhållandets princip. Mellanstadielärare 2 uttrycker det som följande:

Relationen betyder jättemycket och det är också viktigt att det är på helt rätt nivå. Relationerna måste vara väldigt professionella till föräldrarna. De måste vara så att man är överens med föräldrarna. Att man hjälps åt för att stärka barnen. Och då är det så viktigt att ha en professionell relation. Den får inte vara för nära och den får inte vara för otydlig heller.
– Mellanstadielärare 2.

Högstadielärare 1 tycker till skillnad från högstadielärare 2 att det varit mer press från föräldrarna på andra skolor och att föräldrarna var väldigt engagerade. Detta har påverkat lärar-föräldrarelationen negativt då relationen präglats av press från föräldrarnas håll, menar högstadielärare 1. Högstadielärare 1 talar i termer av att föräldrar som är för engagerade kan skada lärar-föräldrarelationen och att det kan behövas en gräns mellan lärare och föräldrar, vilket överensstämmer med isärhållandets princip.

Både mellanstadielärare 2 och högstadielärare 1 tycker att majoriteten av föräldrarna på deras skolor engagerar sig för sina barns skolgång. Fokuset på föräldrarnas engagemang menar de är hos barnen, och inte på hur lärarna ska bedriva sin undervisning. Högstadielärare 1 uttrycker det som följande:

Men jag kan känna att föräldrarna här är väldigt, väldigt måna om familjen och släkten och traditionen, de håller ihop ett annat sätt än vad kanske vissa familjer gör i andra områden.
– Högstadielärare 1.

Högstadielärare 1 och mellanstadielärare 2 tycker att man som lärare inte kan kräva för mycket av föräldrarna. De menar att de som lärare har ett stort ansvar över barnets utveckling och besitter en kompetens genom sin utbildning och yrkesroll. Därför kan föräldrarna ibland behöva axla ett för stort ansvar om lärare och föräldrar arbetar för nära inpå. Detta går att koppla till isärhållandets princip och jämlikhet, där alla elever ska få samma utbildning oavsett hur engagerade deras föräldrar är (Eriksson, 2004, s. 231).

Många föräldrar har väldigt låg utbildning. Man kan inte kräva av en förälder att nu sätter ni er och läser NO tillsammans med ditt barn. Det funkar ju inte. Det är ju inte schysst mot dem heller. Återigen, de litar på mig i mitt omdöme. Det jag säger att deras barn behöver träna på, det får de se att de tränar på. Men man kan inte lägga alltför mycket tro på att jag och föräldrarna och skolan hand i hand bär fram barnet. Det är lite en illusion som jag inte tror funkar riktigt här.
– Högstadielärare 1.

Sammantaget uttrycker mellanstadielärare 2 och högstadielärare 1 uppfattningar i enlighet med isärhållandets princip. De tycker att relationen bör bestå av en lagom engagerad föräldrar som har förtroende för lärarna och att föräldrar inte ska behöva ta ett för stort ansvar.

6. Diskussion

I detta avsnitt diskuteras studiens analys utifrån tidigare forskning. Sammanfattningsvis har samhällskunskapslärarna i denna studie sina egna sätt att se på och jobba med lärar-föräldrarelationen på. De två principerna som framkommer ur lärarnas perspektiv är enligt analysen partnerskapsprincipen och isärhållandets princip, där framför allt partnerskapsprincipen dominerar. Faktorer som påverkar hur lärarna ser på relationen är lärarnas inställning till vilket ansvar föräldrarna bör ha, föräldrarnas intresse och engagemang för sitt barns skolgång, samt föräldrarnas förtroende för lärarna och skolan.

Den tidigare forskningen visar att familjer med låg socioekonomisk bakgrund och låg utbildningsnivå visar mindre engagemang än familjer med högre socioekonomisk status och högre utbildning (Högdin, 2007, s. 116; Koutrouba m.fl., 2009, s. 323). Eftersom denna studie endast undersöker socioekonomiskt utsatta områden och inte jämför med skolor i andra områden, går det inte att dra någon slutsats kring hur det ser ut på andra skolor även om informanterna nämner hur de uppfattat att det tidigare varit på andra skolor. Det går däremot att dra slutsatser kring att denna studie visar på att föräldrarna i socioekonomiskt utsatta områden engagerar sig tillräckligt mycket enligt lärarna. Oavsett vilken princip lärarna förhåller sig till upplever de att föräldrarna visar tillräckligt engagemang, vilket också kan

tyda på att föräldrarna anpassar sig efter lärarna. Hur föräldrar anpassar sig till lärare är en fråga som denna undersökning inte kunnat svara på.

Vidare om föräldrars engagemang visar forskning från USA att lärare anser att lärar-föräldrarelation bör bestå av en lagom engagerad förälder (VanValkenburgh m.fl., 2021, s. 40). Pananaki (2021, s. 111) kunde även i sin avhandling styrka detta, vilket stämmer överens med isärhållandets princip och det synsätt som mellanstadielärare 2 och högstadielärare 1 uttrycker om lärar-föräldrarelationen. De andra lärarna som antar partnerskapsprincipen uttrycker däremot aldrig något om att för mycket engagemang skulle vara negativt, och vill ha en tät och avslappnad samverkan med föräldrar. Detta är något som Bouakaz (2007, s. 156) forskning av lärare som arbetar med barn vars föräldrar har utländsk bakgrund förespråkar. En viktig slutsats är därför att det finns skilda uppfattningar hos lärarna om hur relationen till föräldrar bör se ut. Att lärarna har olika perspektiv på relationen kan vara ett resultat av att det råder oklarheter kring hur relationen ska se ut i praktiken. Detta är något som Bæck (2015, s. 44) redovisar i sin studie från Norge. Om detta är en orsak till hur lärarna i denna studie förhåller sig till lärar-föräldrarelationen kan undersökningen dock inte svara på.

Undersökningen har utgått från en svensk kontext av mellan- och högstadielärare. Hedlins (2017, s. 1783) forskning visar att föräldrars krav på förskolelärare kan gå ut över personal och ibland även andra elever, vilket även mellanstadielärare 2 berättar om i denna undersökning. Detta visar på att lärar-föräldrarelationen kan ställas inför samma problematik oavsett vilken ålder barnen är i som lärarna jobbar med. Det gick heller inte att kartlägga några tydliga mönster som bara mellanstadielärarna hade eller tvärtom, vilket tyder på att relationen till föräldrar kan vara sig lik på båda stadier. Eftersom föräldraengagemang och en god lärar-föräldrarelation enligt Wilder (2014, s. 377) är positivt oavsett vilken ålder eleverna är i, är det positivt att denna studies resultat inte visar några skillnader i hur mellanstadielärare och högstadielärare värderar relationen.

Samtliga lärare var öppna för att lärar-föräldrarelationen kan påverkas av att de undervisar i just samhällskunskap, men det var inget de lagt märke till hittills i deras karriärer. Mellanstadielärare 1 menade att de förmågor man lär ut som samhällskunskapslärare kan

gynna en i relationsarbetet med föräldrarna. Båda högstadielärarna berättade att de kan undervisa om känsliga frågor eller lär ut kunskaper som ibland krockar med föräldrars åsikter eller andra länders regler, men detta är inte något som påverkar dem i deras relation till föräldrarna.

Av analysen och diskussionen att döma uttryckte mellanstadielärare 1 och högstadielärare 2 sig mer enligt partnerskapsprincipen, medan mellanstadielärare 2 och högstadielärare 1 visade mer uttryck för isärhållandets princip. Detta skulle kunna tala för att synen lärare har på lärar-föräldrarelationen inte har och göra med vilken ålder eller vilket ämne lärarna arbetar med, och heller inte vilket sätt skolan jobbar med relationen på. Möjligtvis handlar det mer om vem läraren är och vad denne värderar i relationen. Däremot menar informanterna att deras syn på lärar-föräldrarelationen påverkas av att de arbetar i ett socioekonomiskt utsatt områden, men informanterna anser att relationen till föräldrarna är bättre ur många aspekter där än på skolor i områden med högre status. Med bättre menar informanterna att föräldrarna har högre förtroende för lärarna här, samt att de engagerar sig lagom mycket.

Att analysen visade att brukarinflytandepincipen och valfrihetsprincipen var frånvarande i informanternas uppfattningar kan förklaras av att de är en förlängning av partnerskapsprincipen (Eriksson, 2004, s. 199). Ett alternativ hade varit att utesluta dessa två principer som teori och endast använda partnerskapsprincipen och isärhållandets princip. Anledningen till att jag valde att inkludera alla fyra principer som teoretisk utgångspunkt är att jag inte ville gå in med förutfattade meningar om resultatet då syftet med studien är att kartlägga samhällskunskapslärares uppfattningar. Dessutom finns stöd för alla fyra principer i den tidigare forskning som används. Informanterna hade kunnat uttrycka sig enligt brukarinflytandepincipen genom att hävda att föräldrar ska få en formell makt inom skolan som ett sätt att influera föräldrarna av skolans regler och tillvägagångsätt i syfte att föra samman hem och skola (Bouakaz, 2007, s. 156). Brukarinflytandepincipen hade också kunnat handla om att föräldrar ska få vara delaktiga i beslut inom skolan för att de ska få en känsla av att det kan påverka sitt barns skolgång, vilket i sin tur ökar föräldraengagemang (Koutrouba m.fl., 2009, s. 324). Det är möjligt att lärarna hade haft ett fokus på relationen till föräldrar utifrån marknadsiseringen av skolan, vilket Hedlin (2017, s. 1784) menar är en av

förklaringarna till hur lärare ser på lärar-föräldrarelationen. Detta hade varit i enlighet med valfrihetsprincipen. Således inkluderas alla fyra principer av Erikssons modell i min teori.

7. Slutsatser

Nedan följer studiens slutsatser. Därefter beskrivs vad slutsatserna kan bidra med inom forskningsområdet och förslag på vidare forskning, samt en diskussion kring studiens relevans för lärarprofessionen.

Syftet med studien var att bidra med kunskap om hur lärare ser på relationen till föräldrar genom att kartlägga vad samhällskunskapslärare på två skolor i två socioekonomiskt utsatta områden anser om lärar-föräldrarelationen på mellanstadiet och högstadiet. Frågeställningen som studien ämnat besvara är *hur tycker samhällskunskapslärare i socioekonomiskt utsatta områden att lärar-föräldrarelationen bör se ut på mellan- och högstadiet?* Tillvägagångssättet för att besvara frågeställningen var kvalitativa semistrukturerade intervjuer.

Kartläggningen har visat att samtliga samhällskunskapslärare i studien värderar lärar-föräldrarelationen högt, men utifrån olika perspektiv. Två av lärarna ser på relationen utifrån partnerskapsprincipen med fokus på en nära samverkan med föräldrarna, främst via en nära telefonkontakt. De andra två lärarna lyfter uppfattningar i enlighet med isärhållandets princip. Dessa uppfattningar grundar sig i att föräldrar bör vara lagom engagerade för att lärarna ska kunna utföra sitt arbete på bästa möjliga sätt för alla elever, samt att skolarbetet är lärarnas ansvar och inte föräldrarnas. Vidare slutsatser av denna kartläggning visar att lärare uppfattar föräldrar i socioekonomiskt utsatta områden som lagom engagerade i sina barns skolgång. Detta uppfattar lärarna som positivt för relationen. Lärarna är även öppna för att ämnet de undervisar i kan påverka lärar-föräldrarelationen, men är inte något de noterat. Dessutom finns inga skillnader i hur lärarna ser på relationen beroende på vilket stadie lärarna arbetar på. Brukarinflytandepincipen och valfrihetsprincipen framkom inte av analysen att bedöma.

Studiens bidrag till forskningsområdet är lärarnas uppfattningar om lärar-föräldrarelationen. Studien bidrar också med ett fokus på vad lärare i socioekonomiskt utsatta områden anser om relationen. Den teoretiska utgångspunkten bekräftar att det finns skilda uppfattningar hos lärare kring hur relationen bör se ut. Skolverket och skolverksamheter bör beakta detta i utvecklingen av relationsarbetet med föräldrar, eftersom Arbetsmiljöverket hävdar att delar av lärar-föräldrarelationen är ett arbetsmiljöproblem för lärare (Olsson, 2023). Relationsarbetet har tidigare utgått från forskningen om att en god lärar-föräldrarelation är viktig, men arbetet måste även utgå från forskning om vad lärarna tycker. Det är studiens främsta bidrag.

Det finns flera begränsningar med denna studie som skapat nya frågor som denna studie inte kan svara på. Denna studie fokuserar på en homogen grupp av lärare som har en lång erfarenhet som verksamma lärare. För vidare forskning kan studier av jämförande karaktär göras, både av olika grupper inom lärare som exempelvis olika ämneslärare, och mellan olika skolor. Denna studie visar till exempel inga tecken på att lärarnas syn på föräldrar påverkas av marknadseringen av skolan, vilket andra forskare har kommit fram till (Hedlin, 2017, s. 1784). Det är möjligt att detta perspektiv är tydligare hos lärare på andra skolor, vilket är av intresse för vidare forskning. Som tidigare nämnt kan denna studie inte heller svara på vad som ligger bakom lärarnas skilda perspektiv på relationen till föräldrar. Detta kan också undersökas vidare. Vidare forskning kan även undersöka vad konsekvenserna är av att lärare hanterar och ser på lärar-föräldrarelationen på olika sätt.

7.1 Relevans för lärarprofessionen

I denna studie lyfts verksamma lärares perspektiv på lärar-föräldrarelationen. Perspektiven som lyfts fram i arbetet är relevanta för alla som jobbar inom skolväsendet då det bidrar med en medvetenhet kring vad lärare tycker om relationen. Studien kan framför allt fungera som utgångspunkt i hur man ska utveckla relationsarbetet med föräldrar. Den kan också bidra till skolors arbete för att främja lärares hälsa i en god arbetsmiljö. Studien är en bekräftelse på att det är ett frekvent arbete med att utveckla en god relation mellan lärare och föräldrar. Det är viktigt för Skolverket att uppmärksamma detta och ta det på allvar för att kunna ge lärare de förutsättningar de behöver i sitt relationsarbete. Den samhällsvetenskapliga relevansen ligger i att det är samhällskunskapslärare som deltar i studien. Dessutom innefattar

samhällsvetenskaplig forskning hur individers interaktion med varandra formar samhället, vilket studien slutligen också bidrar med (Göteborgs universitet, 2023).

Referenslista

Bæck, U. D. K. (2015). Beyond the Fancy Cakes. Teachers' Relationship to Home-School Cooperation in a Study from Norway. *International Journal About Parents in Education*, 9(1), 37–46. <https://site.uit.no/baek/wp-content/uploads/sites/343/2018/04/Beyond-the-Fancy-Cakes.pdf>.

Bouakaz, L. (2007). *Parental involvement in school: What promotes and what hinders parental involvement in an urban school* (Malmö Studies in Educational Sciences, 30). [Doktorsavhandling, Malmö Universitet]. <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1404438/FULLTEXT01.pdf>.

Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (Tredje upplagan). Liber.

Christoffersen, L. & Johannessen, A. (2015). *Forskningsmetoder för lärarstudenter*. Studentlitteratur.

Göteborgs universitet. (2023, 14 september). *Vår forskning*. <https://www.gu.se/samhällsvetenskap/var-forskning>.

Erikson, L. (2004). *Föräldrar och skola* (Örebro Studies in Education, 10). [Doktorsavhandling, Örebro universitet]. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:137381/fulltext01.pdf>.

Hedlin, M. (2017). "They only see their own child": an interview study of preschool teachers' perceptions about parents. *Early Child Development and Care*, 189, 1776–1785. https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/03004430.2017.1412955?casa_token=r05uGUtWkIcAAAAA%3A0hR6RHtlcz-4Vwd-d_61iuIdgCHBmfBVx96OMz4cxqeKps5jAHMCP3W4IBLDo79km-bjrBu9HTFYjQ.

Högdin, S. (2007). *Utbildning på (o)lika villkor: om kön och etnisk bakgrund i grundskolan* (Rapport i socialt arbete, 120). [Doktorsavhandling, Stockholms universitet].

<https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:196956/FULLTEXT01.pdf>.

Koutrouba, K., Antonopoulou, E., Tsitsas, G. & Zenakou, E. (2009). An investigation of Greek teachers' views on parental involvement in education. *School Psychology International*, 30(3), 311–328.

<https://journals.sagepub.com/doi/epdf/10.1177/0143034309106497>.

Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet. (2022). Skolverket.

<https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/laroplan-och-kursplaner-for-grundskolan/laroplan-lgr22-for-grundskolan-samt-for-forskoleklassen-och-fritidshemmet>.

Möllenborg, E. (2023). *Diskurser och dilemman i gymnasieskolans*

samhällskunskapsundervisning (Linnaeus University Dissertations, 499). [Doktorsavhandling, Linnéuniversitetet]. <http://lnu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1790966/FULLTEXT01.pdf>.

Olsson, E. (2023, 23 januari). Forskning: Nya knep mot ”jobbiga” föräldrar. *Vi lärare*.

<https://www.vilarare.se/nyheter/foraldrakrav/forskarens-jobb-nya-knep-mot-jobbiga-foraldrar/>.

Pananaki, M.M. (2021). *The parent–teacher encounter: a (mis)match between habitus and doxa* (Doktorsavhandlingar från Institutionen för pedagogik och didaktik, 67).

[Doktorsavhandling, Stockholms universitet]. <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1544222/FULLTEXT01.pdf>.

Polisen. (2023, 28 december). *Utsatta områden – polisens arbete*. <https://polisen.se/om-polisen/polisens-arbete/utsatta-omraden/>.

Rautalinko, E. (2023). *Intervjumetod: från frågeställning till rapportering*. Natur & Kultur.

SFS 2010:800. *Skollag*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800/.

Skolverket. (2023). *Utveckla skolanssamverkan med hem och vårdnadshavare*. Skolverket. <https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/utveckla-skolans-samverkan-med--hem-och-varnadhavare>.

Skolverket. (u.å.). *Samhällskunskap* [Kursplan]. <https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/laroplan-och-kursplaner-for-grundskolan/laroplan-lgr22-for-grundskolan-samt-for-forskoleklassen-och-fritidshemmet?url=907561864%2Fcompulsorycw%2Fjsp%2Fsubject.htm%3FsubjectCode%3DGRGRSAM01%26tos%3Dgr&sv.url=12.5dfce44715d35a5cdfa219f>.

VanValkenburgh, J., Putnam, J. & Porter, M. (2021). Middle school parent involvement: perceptions of teachers and parents. *Middle School Journal*, 52(4), 33–42. <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/00940771.2021.1948299>.

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet. https://www.vr.se/download/18.68c009f71769c7698a41df/1610103120390/Forskningsetiska_principer_VR_2002.pdf.

Wilder, S. (2014). Effects of parental involvement on academic achievement: a meta-synthesis. *Educational Review*, 66(3), 377–397. <http://parented.wdfiles.com/local--files/family-engagement/Parent%20Inv%20and%20achieve.pdf>.

Bilagor

1. Intervjuguide

Presentation:

- Presentation av studien.

Inledande frågor:

- Berätta kort om dig själv och du som lärare.
- Hur länge har du jobbat på denna skola?

Läraryr-föräldrarelationen:

- Vad betyder läraryr-föräldrarelationen för dig?
- Hur ofta och varför är du i kontakt med föräldrar?
- Hur jobbar ni med läraryr-föräldrarelationen på skolan?
- Tycker du att föräldrarna påverkar lärarna? Om ja, hur?
- Tycker du att föräldrarna påverkar eleverna? Om ja, hur?

Samhällskunskapsämnet:

- Hur tror du läraryr-föräldrarelationen påverkas av att du undervisar i samhällskunskap?

Socioekonomiskt utsatt område:

- Har du jobbat på en annan skola? Om ja, hur såg läraryr-föräldrarelationen ut då?
- Är alla läraryr-föräldrarelationer lika?

Avslutande frågor:

- Hur anser du att lärar-föräldrarelationen bör se ut?
- Finns det något du vill tillägga?

2. Blankett för samtycke

Denna intervju genomförs av Ida Rylander inom ramen för arbetet med en kandidatuppsats vid Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet. Intervjun behandlar frågor om vad lärare tycker om lärar-föräldrarelationen.

Genom att skriva under denna blankett säger du ja till en intervju på det tema som anges ovan. Intervjun tar cirka 30 minuter och genomförs vid ett personligt möte. Svaren på frågorna kommer att anonymiseras i den färdiga texten.

Uppsatsen examineras vid ett seminarium i maj 2024 och om examinatorn (alltid en anställd vid Statsvetenskapliga institutionen) efterfrågar underlag kan denne få se delar av materialet.

När uppsatsen är klar publiceras den på Göteborgs universitetsbiblioteks databas Gupea.

Deltagandet är frivilligt och du kan när som helst avbryta deltagandet utan att behöva uppge skäl till varför.

Om du har några frågor kan du även kontakta min handledare Sindre Gade Viksand, sindre.gade.viksand@gu.se.

Göteborg

[datum, underskrift]